

„EGÉSZ ÉLTÜNK LEFOLYÁSA A KÉT FŐPARANCS KÖVETÉSÉTŐL FÜGG.*)

Luk. 10, 28. Ezt mivel d és él sz.

Ha valaha kívántam hallgatóimnak a lehető legjobbat mondani, akkor ez ünnepélyes órában, melyben mind a két fél teljes lelkem előtt áll, szeretném úgy szólani, hogy az a szó teljes értelmében épen élni tanuljon, élni, Isten akaratja szerint is a lehető legkívánatosabb életet, valamig a földön maradása lesz.

Elhiszem, tisztelt hallgatóim figyelmes tekintete is ez ünnepélyes pillanatban azért függ rajtam, mert mind a két fél, tudniillik: az új lelkész és az ő leendő hallgatói egy oly pályára vannak indulóban, melynek épen kezdő pontjánál, méltán kérdezik tőlem, miként a hajdani törvénytudó üdvöztől: mit cselekedjem, hogy éljek?

Hiszem pedig, hogy egyik fél sem örök élete érdekében teszi a kérdést, hanem azzal is megelégednék, ha Isten a pályát, melynek kezdő pontján állnak, kedvök szerint megáldaná:

Mit felelhetnék pedig ma is helyesebben, mintha viszont, mint üdvöztől azt kérdezem kérdezőimtől: A törvényben mint van megírva? hogy olvasod azt? és ha tisztelt hallgatóim reményem és várakozásom szerint, a jól ismert két fő parancsra hivatkozva felelnek, melyekről üdvöztől is azt mondá, hogy azoknál más nagyobb nincsen (Márk. 12. 31.) én is erre aztán bizton felelem: Jót feleltetek: ezt mivel jétek és éltek, miként szentkönyvünkől is olvasám.

Mind ezekből kiindulva, mai szent beszédem tárgyául, véleményem szerint, nem is tűzhetek ki egyebet, mint hogy

- a) felfejtem a két fő parancs értelmét,
- b.) felfejtem a két fő parancs követése következeit.

Ez a nehéz feladat áll ez ünnepélyes órában lelkem előtt, mely sokkal figyelemreméltóbb, mintsem ígérhetném, hogy rövideden egy

*) Beigató beszéd. Mondatott Datkon 1884. ápr. 7-én.

két szóval bevégzem; de azt ígérem mindenesetre, hogy unalmas, hosszú beszédem annak, a ki azt figyelmesen meghallgatja és megérti, nem leend: e czélból kérem és el is várom t. hallgatóim figyelmét.

Többen lehetnek tisztelt hallgatóim közt azon véleményben a felvett két fő parancs felől, hogy annak az elsője kivált, hogy tudniillik: szeresd a te Uradat-Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből többféle módjára figyelmeztet ugyan az Isten iránti szeretetnek, de ez egyszerűen kifejezve, nem egyéb, mint szószaporítás, midőn a bölcs szónokok ugyanazon egy teendőt többféleképen fejezik ki. És pedig komolyan után gondolva úgy hiszem, hogy üdvözítőnk a hallott igékben az Isten iránti szeretetnek valóságos négy fokozatára figyelmeztetett. Ugyanis

I. „Szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szivedből“ ez azt teszi: szivedben az első hely senkié és semmi másé ne legyen, mint az Istené. Így azonban csak a szereti, a ki, miként Pál apostol, érti és érzi, hogy Isten által vagyunk, élünk és mozgunk mindnyájan. (Csel. 17. 28.) Ki mentől kevésbé érti és érzi pedig ezt, annál kevésbé képes arra, hogy szívében az első helyet Istennek engedje: miként ezt a tudatlan és hitetlen emberek-nél szomoruan tapasztaljuk.

II. Csak a szereti az ő Urát-Istenét teljes lelkéből, a ki szereti és akarja azt, valamit az Isten szeret és akar. Valaki pedig az Istennel ellenkezőt akar, az az ő Urát-Istenét, nem-hogy teljes lelkéből szeretné, de még azt se mondhatjuk, hogy Isten akaratját érti és ismeri, miként ezt is a tudatlan és hitetlen emberek-nél mindennap láthatjuk.

III. Csak a ki naponként értelmesbülve és jobbulva haladott a tökéletesség utján, haladott közelebb-közelebb az igazak és szentek öröméhez, a mi az Isten tökéletesebb láthatásában és az emberi lélek teljesebb megnyugvásában áll, csak a szerette az ő Urát-Istenét teljes elméjéből. E szeretettől indítva imádkozott a 27-ik zsoltárban Dávid király és próféta: Egy dolgot kértem az Urtól és most is azt kérem, hogy látogathassam az ő templomát és láthassam az ő szépségét életemnek minden idejében. A halhatlan emlékü Dávid király ezen egy zsoltára is örök emléke annak, hogy ő az Istent teljes elméjéből szerette, a mit arról épen

nem mondhatok, valaki szentegyháza templomát lelkiismeretes hűséggel nem látogatja.

IV. Csak a ki áldozni tud és ha úgy jó, mindenét áldozni tudja az Istenért, miként üdvözítőnk is cselekedett, csak az mondhatja, hogy szereti az ő Urát-Istenét teljes erejéből. Így ismét csak a képes az Istent szeretni, a ki fel van már világosodva az Isten lelki országáról, mennyei szövetsége iránti szent tartozásairól, mint kik már nem jövevények, hanem szentek polgártársai (Éfész. 2. 19.) Ezt azonban soha sem érzi, valaki még az Istenért semmit sem áldozott.

Ez a szeretet első fő parancsának értelmezése. Lássuk már a másodikét a lehető legrövidebben.

A keresztény felebaráti szeretetnek két egymást kiegészítő, alkotó része van, ugymint: az igazság, mely szerint valaki Isten és emberek törvénye szerint tudja is meg is teszi és adja, kinek mivel tartozik? a második alkotó rész pedig, mikor valaki tudva hogy mit mivel? igazság szerinti kötelezettségénél is több jót ad, vagy teszen sajátjából, mint a mennyit valaki tőle jogosan követelhetne. — Ez az a szeretet, melyről üdvözítőnk mondá: Legyetek tökéletesek, mert a ti mennyei atyátok tökéletes, ki felhozza napját mind a jókra, mind a gonoszokra (személyválogatás nélkül). (Mát. 5. 45. 48.) Ezen két nagy parancsról mondám már én is: Ezt mivel jétek és éltek.

Oly életről ugyan én most nem szólok, mint a minőt üdveztőnk korában, többek hitvéleménye szerint a törvénytudó is kérdezett és remélt. (Ján. 21. 23.) E nemis lenne kívánatos; mert ha egykor a test elavul, a sziv és vér kihül, elfárad, mi örömünkre lehetne az érzékeiben tompult testben tengődni? Hanem elfordítani az időnap előtti kora halált, biztosítani magunknak egy kívánatos hosszú életet, egy békés lefekvéshez és elalváshoz hasonló kimúlást. (Zsolt. 4. 9.) e már lehetséges és hiszem is, hogy az isteni és atyafui szeretet hív követésének egy ily életpályavégre oly nagy befolyása van, mint a jó és hív munkában töltött nappalnak az éjjeli édes álmra! és ezt — “

Végre: csak abból is megítélhetjük, ha tekintbe vesszük a két főparancs szerinti vallásos élet kívánatos következéseit is bármi röviden és egyszerűen.

Ha tekintetbe vesszük legelőbb is azt, hogy az Isten oly magas fokú szeretetével, mint a minőről az első főparancs szól, sok más ismeretek járnak, melyek épen abban világosítanak fel, hogy mit tegyünk, vagy mit ne tegyünk testi és lelki épységünk megőrzésére, ezek nemde nem arra szolgálnak-e, hogy életünket tudatlanságunk és hitetlenségünk vétkeivel öngyilkos módra meg ne rövidítsük?

A mi több, az említett ismeretek nemcsak a természet, hanem az Isten különös törvényei tudásában is állván, az is önkényt következik, hogy mentől lelkiismeretesebben szeretjük, annál inkább tartózkodunk Istent bántani; tehát akkor is magunkat szeretjük inkább, mikor az Istent félve szeretjük; mert ezzel is csak saját életünk fenmaradása feltételeihez tartottuk magunkat.

Tegyük és számítsuk ide még azt is, hogy az Istent szerető lelkek vallásos élete csupa magában is oly örömök forrása, melyből a m. jelenések könyve szent írója szavai szerint (Jel. 22. 17.) csak az élet vizét veszik. Annak édes érzete és öntudata, hogy Isten előtt kedvesek vagyunk és mennyei szövetségünkhöz méltóknak találtattunk a mindeneket látó előtt, nemde nem-e megannyi biztósító lámpái az élet szövétnekének, mindazon viharok ellen, melyekben a hitetlen ember élete, mint a szélben hordozott gyertya, időnap előtt elfogyatkozik, midőn nem is vélnők.

Aztán végre, midőn a láthatatlan Istent is csak látható embertársainkban szerethetjük valóban s tettelegesen: nem az élet-hosszabbító szerek közé számítjuk-e azon békességet, mely az ingadozás nélküli felebaráti szeretet elválatlan társa? és azon örömeiket, melyek csak a jótettek édes emlékeiből származnak? Az ilyenek vannak rendszerint mindennemű életpályán megáldva oly testi és lelki békével, melyben ételők, italuk izes, álmuk édes, a mi mind csak egy kívánatos hosszú élet feltétele.

Meg vagyuk győződve, tisztelt hallgatóim! hogy már most minnekutána üdvözítőnk szavai szerint fokozva is értelmezém a két legnagyobb parancsot; sőt azok hí követése következményeit is becses figyelmetekbe ajánlottam, nemcsak kitűzött ígéretemnek tettem eleget; hanem most törvénytudónak és nem tudónak is, valaki csak kérdező tőlem: mit cselekedjem, hogy éljek? bizvást is felelhetem üdvözítőnk szavaival: ezt mivel d és élsz!

A miként azonban előre is mondám: az én lelkem előtt ez ünnepélyes órában két fél állván, ez okból még szólnom kell hozzátok különösen is, helybeli unitárius egyházközség, kedves atyámfi!

Őszintén mondóm, a legérzékenyebb részvétellel hatott lelkemre a váratlan és véletlen haláleset, midőn a közelebb mult január 20-án hírért vettem, hogy lelkészetek a néhai kedves emlékü t. Kozma Elek ur a köztünk élők sorából kiszólitatván, ti a rendes pásztorától elszakasztott nyáj árva sorsára jutátok. Olyan sorsra, melyben bármit tennének is a gyámkodó jó lelkek, a gyámság alá esettek, csakis akkor lesznek megvigasztalva, ha rendes lelkésszök valahonnan feltámadván, megjelenik és a béke pásztori szavával szól hozzájuk!

Éber és gondos püspökünknek azonban a mint tudomására jutott e szomorító eset, azonnal, mint jó és bölcs főpásztor, a maga idejében megtőn mindent, hogy titeket ma már a ti bizonyos uj lelki pásztorotok üdvözölve köszönthessen. És ime! én most épen azon szent czélből állok itt e szó-székben, hogy ünnepélyesen felolvassam azon levelet, melynek minden mondata üdvözítőnk vigasztaló szavaira emlékeztet: *Nem hagyalak titeket árvául, megtérek ismét ti hozzátok!* (Ján. 14. 18.) Hallgassátok meg a tisztelettel említett főpásztori levelet (szm. 132) szokott illő figyelemmel.

Az illő tisztelettel hallott főpásztori leirat értelmében szólitom fel önt tiszteletes uj lelkész *Mózes Mihály* ur, hogy foglalja el törvényszerűleg szentesített helyét s innen tartsa meg, mint ez ekklezsia törvényes lelki pásztor a szokott beköszöntőt, Isten segedelmével!

Tehát megadá a jó Isten három havi idő gyors lejártaival, hogy a datki unitárius szent egyházközség új lelkipásztor a szavát is meghallhatá: e pedig legelső szent beszédével is sorsunkon aggódó sziveiket megnyugtattván, ezzel a lelkelem előtt álló fél csak uj lelki erőt vőn, hogy ha ezután is kérdezi: mit cselekedjem, hogy az örökéletet vehessem? mert a miként figyelmes hallgatói lelkesült tekintetéből én is csak örömmel látom, bugó imájában, értelemhez és szívhez szóló hatás beszédében nyilvánított elveit értvén, szeretik és akarják, valamit ön szeret és akar; ön pedig nem szeret és nem akar semmit, mit az Isten is ne szeretne és nem akarna s ez okból bizvást mondom ez ünnepélyes órában, hogy az én örömem teljes; mert a lelkelem előtt álló mindkét félnek mondhatom végre: *Ezt miveljétek és éltek!* a mi egyszersmind az én legszivesebb kívánatom is, hogy késő vénségök koráig, minden jóktól szeretve és tisztelve, Istentől és emberektől megáldva, kívánatos testi és lelki békességben éljenek.

Amen!

I M A.

(b. e.)

Te vagy, oh örökké élő Isten! a kinek hálálhatjuk és háláljuk is, hogy mult napjainkra ismét új nap s ezzel egyszersmind új hét derült életünkre. Egyedül csak neked háláljuk, hogy a sötét hosszú éjben nem vált álmunk halálunkká. Te vagy örök jószágú mennyei Atyánk! ki e szent nappal együtt lelki és testi békével megáldottál, áldásaidal és szereteteinkkel körülöleltél. Egyedül csak neked háláljuk, hogy mai szent napunkon egy új tavasz megnyilatkozott egeiből oly kegyelmes arcczal tekintesz reánk, hogy ezt látva szebb és jobb jövő napokat várunk. És te, oh mi Urunk, Istenünk! szerető atyánk voltál és lészesz ezután is, míg élünk, minden időben. Ezt is egyedül csak neked háláljuk; a te igaz ismeretedre te tanítottál, miután szent-házad népévé fogadtál az Ur Jézus Krisztus által.

De mit is adhatnánk hálánk jeléül? midőn örök boldogságodban semmi nélkül nem szükölködvén, semmit sem is kívánsz tőlünk, csak azt akarod, hogy szeressünk téged teljes szívünk-ből és lelkünk-ből, teljes elménk-ből, minden erőnk-ből és szeressünk tégedet láthatatlan Istenünket látható embertársainkban mint felebarátainkban — önmagunkat:

És oh vajha értenők, vajha engedelmeskednénk e szent és kedves akaratodnak? Ezért könyörgünk most is mindenekfelett. Engedd értenünk, hogy senki szívünkhöz közelebb mint te, ne légyen. Hajtsd sziveinket azon engedelmességre, hogy akarjuk és szeressük csak a mit szeretsz és akarsz. A te szeretetedtől minket sem élet se halál el ne szakaszthasson: és lássa rajtunk a ránk néző világ, hogy ezer izig cselekszel velünk irgalmasságot; mert mi mindent áldozva is szerettünk tégedet, miként Jézus, kinek nevében kérünk, hallgass meg minket.

Amen!

PÉTERFI SÁNDOR,

esperes.

EGYHÁZTÖRTÉNELMI ADATOK.

LXXXIV.

Egy párizsi színműi előadás 1540-ben.

Nem rég, kutatásaim között, egy ügyünk iránt melegen érdeklődő szakember egy régi latin kéziratra tett figyelmessé, melyben egy 1540-ik évi párizsi színműi előadás volt kivonatossan leírva. A színmű tárgya az Ariusi Egyház volt, s bár a drámai cselekvények végső kibonyolódása kedvezőtlen, annak folyama bizonyos nem titkolt rokonszenvet árult el; sőt az üldözött vallás iránt több helyen figyelmet érdemlő részvét nyilvánult úgy az író, mint a közönség részéről.

Lehetlen volt kétszeresen nem érdeklődnöm e kézirat által. Arius tanaival minket is soká gyanúsítottak, nevünk is Arianus volt századokon át; sőt csak nemrég is megtisztelt ezzel a tudatlan roszakarat... Párizsból katholikus honfitársai türelmetlensége elől vonult félre Kálvin Genfbe, s ő, a szintén üldözött, 12 évvel ezután Servetot Arianus-tanokért égettette meg. Hogy mégis francia és párizsi költő válaszszen ily tárgyat színműi előadásra, s azt a közönség rokonszenvesen fogadja — az előttem oly különösnek tűnt fel, hogy azonnal átfutottam az érdekesnek látszó kéziratot s azt valóban annak is találtam, belőle másolatot vettem, azon elhatározással, hogy később nyomozódní fogok utána: ha vajjon a színmű eredetije a francia nemzeti könyvtárban ma meg van-e? s ha meg van, valahogy használat végett megkeritem.

Azonban az idő telt, dolgaim — látom — nem apadnak, alkalmat s egyént, a kit megkérjek, nem találtam. A késedelemben ritkán volt jó — gondolám — az, ami birtokomba jutott, magában is elég érdekes arra, hogy többek tudomására jöjjön. Közzé teszem, hátha a „Keresztény Magvető“ olvasói között akad majd valaki, a kinek e színmű eredetijének Párizsban kinyomozása kezeügyébe esik s a közérdekért megteszi azt a fáradságot, hogy annak mivoltjáról — az egész művet bibliographiailag és tartalmát bővebben ismertetve — a magyar olvasó közönséget fölvilágosítja.

Hadd menjen hát közönség elé e becses töredék egészen hív magyar fordításban.

„Leírása egy Párizsban 1540-ben francia nyelven nyilvánosan előadott színjátéknak.*)

„Párizs egyik nyilvános terén királyi fényvel épített nyolcz sátor volt látható: az első a római pápa nevét és czimerét viselte,

*) Descriptio Ludi Parisys lingua Gallica publice instituti Anno 1540. sat.